

Kielitaito työelämäkysymyksenä

Marita Härmälä

Kielikoulutuspolitiikan verkostossa on vuoden 2011 teemana ollut työelämän kieli- ja viestintätaidot. Teemaa käsitelläänkin tämän numeron artikkeleissa varsin monipuolisesti ja moniäänisesti: niin aineenopettajakoulutuksen, ammatillisen koulutuksen opettajan, opiskelijan kuin työelämässä toimivan työntekijänkin äänin. Kieli- ja viestintätaitojen tärkeys työelämässä on ymmärretty myös makrotasolla: eurokansalaisten kielitaidon vahvistaminen on asetettu yhdeksi Euroopan unionin strategiseksi tavoitteeksi vuodelle 2020. Myös Suomessa on useissa elinkeinoelämän teettämässä osaamistarvekartoituksissa kieli- ja viestintätaidoille annettu entistä tärkeämpi rooli. Kielitaitoinen työvoima ei ole enää vain globaalisti toimivien yritysten arkipäivää; myös pienyrityksissä tarvitaan kielitaitoista ja monikulttuurista osaamista omaavaa henkilökuntaa.

Kieli- ja viestintätaitojen merkitystä työelämässä on selvitetty lähinnä yksittäisten kielten näkökulmasta. Erilaisissa valtakunnallisissa ja alueellisissa kartoituksissa englantia todetaan yleensä tärkeimmäksi kieleksi, mutta myös muiden kielten, kuten ruotsin, venäjän, saksan ja ranskan, osajille näyttäisi olevan kasvavaa tarvetta. *Anneli Airolan* artikkelissa kerrotaan Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun ja Pohjois-Karjalan kauppakamarin välisenä yhteistyönä toteutetusta yritysten kansainvälistymiskartoituksesta, jossa monipuolisen kielitaidon ja kulttuuritietouden tarve nousivat voimakkaasti esille. Kansainvälisissä tehtävissä toimivilta henkilöiltä edellytetään paitsi monipuolista kielitaitoa, myös hyvää suullista kommunikointitaitoa. *Sabine Ylösen* artikkelissa tarkastellaan yritysten ja korkeakoulujen henkilökunnan eri kielten tarvetta. Selvityksen mukaan kielitaitoinen henkilökunta on nykyisin myös PK-yrityksille entistä tärkeämpää. Pelkkä englannin osaaminen ei enää riitä, mikä puolestaan asettaa omat haasteensa koulujen alati vähenevälle kieltenopiskelulle.

Miksi sitten työelämän ja muodollisen koulutuksen tuottama kieliosaaminen eivät kohtaa? *Taina Saarinen* pohtii kirjoituksessaan tätä epäsuhtaa Euroopan komission asettaman Languages for jobs -työryhmän työskentelyn pohjalta. Työryhmä koki mm. erityisen tarpeelliseksi välineiden kehittämisen muodollisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella hankitun kielitaidon tunnistamiseen, kielen ja sisältöjen integroinnin opetuksessa sekä opettajankoulutuksen kehittämisen erityisesti ammatillisen koulutuksen osalta. Hyvin usein ammatillinen koulutus kieltenopettajien työpaikkana onkin jäänyt perusopetuksen ja lukiokoulutuksen varjoon aineenopettajaopinnoissa. Itä-Suomen yliopistossa on tähän haasteeseen tartuttu jo 1990-luvun alkupuolella, ja vuodesta 1999 lähtien on Itä-Suomen yliopiston kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osastossa voinutkin suorittaa ammatillisesti suuntautuneen kieltenopetuksen sivuainekokonaisuutta. ASKO-opinnoista on tullut myös hyvin suosittu opiskelijoiden keskuudessa. *Ritva Kantelinen* kuvailee artikkelissaan ASKO-opintojen sisältöä ja rakennetta tarkemmin.

Laura Urrion artikkelissa pohditaan niitä muutoksia, joita ammatillisessa aikuiskoulutuksessa työskentelevän opettajan työnkuvassa on viime vuosikymmenten aikana tapahtunut. Esimerkiksi viestintätaitojen opettaminen on kahden vuosikymmenen aikana muuttunut merkittävästi mm. tietotekniikan kehittymisen myötä. Myös opetussisällöt ovat kehittyneet hyvin teoreettispainotteisista kohti käytännön työelämäviestintää. Aikuisopiskelijoilla opiskelun ja työelämän toisiinsa nivoutuminen sujuu yleensä kuitenkin ongelmitta. Esimerkiksi oppisopimusopiskelijoilla opetusta voidaan soveltaa heti käytäntöön ja tarvittaessa jopa kyseenalaistaa oppitunnilla käsiteltyjen asioiden tarkoituksenmukaisuus. Vaikka opetus joskus saattaa opiskelijoista tuntua teoreettiselta, on myös näille taidoille ollut tarvetta työelämässä. Koulutuksen työelämäyhteyksien tiivistäminen nousee esille myös *Anne Virtasen* artikkelissa, joka käsittelee työssäoppimista ammatillisessa peruskoulutuksessa. Perustutkinto-opiskelijoilla, joilla useinkaan ei ole aikaisempaa kokemusta opiskelemaisesta alan käytännön työtehtävistä, on työssäoppiminen osoittautunut hyvin toimivaksi järjestelmäksi. Työpaikalla tapahtuva oppiminen ja oman alansa työtehtävien hoitaminen, joskin vielä opiskelijana, voi käynnistää opiskelijan ammatillisen identiteetin kehittymisen.

Kaisa Alanteen artikkelissa työelämän kieli- ja viestintätaitoja lähestytään kielellinen vähemmistön ja *Tiina Räisänen* artikkelissa yksittäisen työntekijäryhmän kautta. Kaisa Alanne kuvailee millainen kielitaito viittomakielisillä on ja millaista kielitaitoa heiltä työelämässä edellytetään. Tiina Räisänen puolestaan pohtii kielitaidon sisältöä insinöörien näkökulmasta: millaisena yksilöt itse kokevat oman kielitaitonsa ja miten he toimivat jo olemassa olevalla kielivarannollaan eri tilanteissa?

Eveliina Salomaan lähestymistapa yksittäisten työntekijäryhmien kielitaitotarpeisiin on hyvin käytännönläheinen. Hän on käynyt haastattelemassa kirjastonhoitajaa, pankin palveluneuvojaa, myyjää ja tavaratalon infotiskillä työskentelevää henkilöä ja kysellyt heidän kielitaidostaan ja kielitaitotarpeistaan nykyisessä työtehtävässä. Haastateltujen mielestä valmius käyttää kieltä on kirjallista pätevyyttä tärkeämpää.

Kysymys maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden suomen kielen taidosta ja sen riittävydestä on herättänyt paljon keskustelua viime aikoina. Kielitaito tai sen puute voi olla maahanmuuttajataustaisella työntekijällä sekä työllistymistä edistävä että samalla myös estävä seikka. Opitaanko työelämässä tarvittavia kieli- ja viestintätaitoja sitten parhaiten koulussa vai tosielämän kielenkäyttötilanteissa? Näitä kysymyksiä pohtii *Minna Suni* artikkelissaan. Hyvänä esimerkkinä siitä, miten kieltä ja eri kulttuurien ymmärtämistä voidaan oppia työelämässä, on SOL Palvelut Oy, jossa joka viides työntekijä on ulkomaalaistaustainen. *Merja Oljakka ja Jenni Määttä* kertovat konkreettisten esimerkkien avulla miten monikulttuurisuus voidaan nähdä työyhteisössä rikkautena ja voimavarana, ja miten työkaverit ja koko työyhteisö voivat edesauttaa ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden pääsyä sisälle suomalaiseen työyhteisöön.

Kirjoittaja toimii yliopistotutkijana Kielikoulutuspolitiikan verkostossa.